

Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

***Упровадження Державного стандарту базової
середньої освіти у 5 класі Нової української
школи: мовно-літературна галузь***

Рівне, 2022

УДК 373.5:8:37.014.3 : 006(072)

Лавренчук В.П. Лавренчук М.В. Упровадження Державного стандарту базової середньої освіти у 5 класі Нової української школи: мовно-літературна галузь. Посібник.

У посібнику розкрито дидактико-методичні засади здійснення освітнього процесу у 5 класі за Державним стандартом базової середньої освіти (2020) й оцінювання результатів навчання школярів 5-6 класів у контексті Нової української школи за мовно-літературною галуззю. Визначено науково-методичний супровід, дидактичні підходи та психолого-педагогічний супровід освітнього процесу навчання мовно-літературної освіти у 5 класі в аспекті НУШ, практичні прийоми та поради, описано інноваційну методику роботи з текстом, медіатекстом, інформацією.

Призначено для учителів-філологів, що будуть працювати у 5 класах НУШ.

УДК 373.5:8:37.014.3 : 006(072)

Схвалено науково-методичною радою РОІППО від _____ №

ЗМІСТ

ВСТУП

3

РОЗДІЛ I. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ У
КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

6

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

21

ВИСНОВОК

32

ДОДАТКИ

33

ВСТУП

Актуальність. Метою сучасної української освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Державний стандарт базової середньої освіти ґрунтується на Законі України «Про освіту», де відображені ключові компетентності та наскрізні вміння здобувачів освіти як кінцевий результат реалізації мети вітчизняної освіти. Стандарт є логічним продовженням, затвердженого у 2018 році, Державного стандарту початкової освіти. Перелік компетентностей та вмінь, закладений в обидва стандарти, базується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», але не обмежується ними.

Цілями базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів; формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації; продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії; виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, довкілля, національних та культурних цінностей українського народу.

Мета освітньої галузі визначає її «життєву місію» та відображає «компетентнісний потенціал».

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською

мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Об'єктом дослідження є освітній процес (урок) мовно-літературної галузі у контексті Державного стандарту базової середньої освіти.

Предмет дослідження – базове ядро мовно-літературної галузі, що є ключем формування ключових компетентностей та наскрізних умінь.

Мета роботи. Розкрити компетентнісний потенціал мовно-літературної галузі Державного стандарту базової загальної середньої освіти.

Завдання дослідження:

- окреслити базове ядро мовно-літературної галузі Державного стандарту базової середньої освіти, що є ключем до формування ключових компетентностей та наскрізних умінь;
- укласти глосарій нових понять базових знань мовно-літературної галузі;
- укласти модель освітнього процесу щодо Нової української школи базової середньої освіти.

У роботі плануємо використати методи дослідження: аналіз і синтез, моделювання.

Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі реалізується у контексті формування «базового ядра» (базових знань) та системи відповідних груп обов'язкових, загальних, конкретних результатів навчання та видів діяльності учнів, що трансформуються у завдання для оцінювання, - зазначені в першому та другому додатках Державного стандарту базової середньої освіти (2020) [2].

1 група обов'язкових результатів навчання: взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

2 група обов'язкових результатів навчання: сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку;

3 група обов'язкових результатів навчання: висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови;

4 група обов'язкових результатів навчання: досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх [2].

РОЗДІЛ I. ОСНОВНІ ДЕФІНІЦІЇ БАЗОВИХ ЗНАНЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

Отож, відповідно до обов'язкових результатів навчання окреслюються **базові знання** мовно-літературної галузі:

БАЗОВІ ЗНАННЯ «ІНФОРМАЦІЯ»

Інформація: джерело інформації; інформація текстова, графічна, числова тощо.

Зважаючи на наступність переходу від початкової ланки навчання до адаптаційного періоду 5-6 класів, треба врахувати, яких знань, умінь, навичок здобули учні на уроках інформатики щодо базових знань «інформація», щоб у 5-6-класах поглиблювати формування відповідних компетентностей.

Зазначаємо, що зважаючи на принцип наступності, учні початкової школи знайомі із цими поняттями. Дивитись джерело : <http://english.school-info.te.ua/blog/19-metodichna-skarbnichka/31-vidi-informacij-i-za-sposobom-podannja-tekstovij-grafichnij-chislovij-zvukovij-video> [1].

Учителі базової школи не мають достатнього досвіду щодо навчання медіаграмотності, адже у навчальних програмах 2017 року не була окреслена відповідна змістова лінія «Досліджуємо медіа».

Тому ми вважаємо за потрібне зосередити увагу на глосарії основних понять базових знань мовно-літературної галузі.

Інформа́ція – це абстрактне судження, що має різні значення залежно від контексту.

Джерело інформації, також вихідний матеріал – об'єкт або суб'єкт, який надає інформацію. Це матеріал, з якого отримана інформація.

Графічна інформація – це повна сукупність даних, нанесених на найрізноманітніші носії, включаючи кальку, папір, полотна, скло, стіни і багато іншого. Певною мірою можна сказати про те, що навіть наш з вами об'єкт чи предмет, на який спрямований об'єктив камери або ж фотоапарата, також є графічною інформацією.

Графічна інформація і образи є основою мислення більшості фахівців, людей, що мають наочно-образний склад. Володіння комп'ютерною технікою, візуалізація будь-яких ідей є ефективним інноваційним підходом.

Розглядаючи, що представляє собою графічна і текстова інформація, варто відзначити, що сукупність текстових знаків, абетка, - це одна з перших графічних систем, що вказує на позначення звуків на письмі. При цьому в європейських країнах алфавіт є фонетичним, в той час як у далекосхідних народів алфавіт фіксує не фонему або звуки, а являє собою ціле поняття і складається з ієрогліфів, що переводить його вже в розряд не текстової, а саме графічної інформації. Але далеко не всі розуміють, що в сучасних європейських мовах також використовується своєрідний принцип ієрогліфів, які представлені у нас цифрами. Незважаючи на те, що в різних мовах цифри можуть писатися абсолютно однаково, в дійсності вони називаються і вимовляються абсолютно інакше в кожній окремій мові, що і є типовим принципом ієрогліфа.

Цифрова інформація – аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на накопичувальних пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет.

Числова інформація – це інформація у вигляді цифр і знаків, що позначають математичні дії. Продуктом числової інформації є числовий текст, який може використовуватися у рекламі. Зразок числового тексту дивіться у додатку 1.

Графічна – у вигляді зображень, подій, предметів, графіків.

Звукова – усна або у вигляді запису передачі лексем мови акустичним шляхом.

На уроках мовно-літературної галузі у 5 класі базові знання «достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації; надійність і ненадійність джерел інформації; критерії добору і способи пошуку інформації; явна і прихована інформація; факти і судження; маніпуляція і пропаганда» треба розглядати в аспекті медіаграмотності, а це для вчителів базової школи щодо змісту програм мовно-літературної галузі є новою змістовою лінією. Радимо переглянути тексти і завдання, які запропонували дітям у пілотних 5 класах під час моніторингу читання, додаток 2, 3.

У формуванні базового компоненту щодо медіаграмотності рекомендуємо дотримуватись принципу наступності, адже «Типова освітня програма початкової школи» передбачає змістову лінію «Досліджуємо медіа», відповідно до якої учні мають набути навичок, пов'язаних із медіатекстами.

Інтегрована у базові знання мовно-літературної галузі Державного стандарту базової середньої освіти, медіаграмотність допомагає школярам критично мислити, вчитися шукати й перевіряти інформацію, аналізувати медіаповідомлення і самостійно створювати медіапродукти.

Цікавими і корисними будуть матеріали для вчителів-філологів з цієї теми за посиланням [електронний ресурс] : <https://nus.org.ua/articles/mediagramotnist-z-chogo-pochaty/>

БАЗОВІ ЗНАННЯ «КОМУНІКАЦІЯ»

Державний стандарт базової середньої освіти поняття «комунікація» у мовно-літературній галузі розглядає у аспекті комунікативної лінгвістики, риторики та медіаграмотності: **«Комунікація:** комунікативна взаємодія; ситуація спілкування; адресат, адресант; форма і зміст повідомлення; мета і позиція мовця; комунікативні наміри співрозмовників; важливі та другорядні деталі повідомлення; прихований зміст повідомлення; вербальні та невербальні засоби; типові стратегії мовленнєвої взаємодії; аргументація; інтонаційні засоби; емоційний стан співрозмовників; формули мовленнєвого етикету; жанрові форми мовлення; різноманітні стратегії

продукування ідей; принципи етики спілкування, норми літературної вимови; соціокультурні норми; стереотипи, протидія та попередження дискримінації, цькування (булінгу); протидія пропаганді та маніпуляції; ненасильницька комунікація; суспільно-культурний контекст; цифрове середовище; безпечна поведінка у цифровому просторі; онлайн-взаємодія; форми презентації; академічна доброчесність».

Розглянемо основні поняття комунікативної лінгвістики, риторики та медіаграмотності.

Акт комунікативний – найзагальніше поняття комунікативної лінгвістики; інтеракція, процес, який відбувається в певному місці (на пересіченні осей простору і часу між адресантом і адресатом, результатом інтеракції якого є дискурс (текст).

Акт мовленнєвий – складова повідомлення, цілеспрямована мовленнєва дія; одиниця нормативної соціомовної поведінки, яка розглядається в межах прагматичної ситуації. Основними рисами мовленнєвого акту є інтернаціональність, цілеспрямованість і конвенційність.

Говоріння – вид мовленнєвої діяльності з використанням вокального каналу комунікації, який полягає у створенні повідомлень (мовленнєвих актів), скерованих адресатові.

Дискурс (франц. *discurs* - мовлення) – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежними від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів.

Діалог (грец. *dialogos* - бесіда двох) (діалогічна форма спілкування) – форма мовлення (і спілкування); якій притаманна зміна мовленнєвих актів

(повідомлень), як правило, двох мовців, які перебувають у безпосередньому зв'язку.

Діяльність мовленнєва – спеціалізоване вживання мовлення в процесах взаємодії між людьми; частковий випадок діяльності спілкування із застосуванням мовного коду.

Засоби паралінгвістичні – немовні засоби комунікації (кінесика, проксемика, ольфакторика, засоби інших семіотичних систем).

Змішування кодів (у комунікації) – неусвідомлюваний перехід адресанта (мовця) у процесах мовного спілкування з однієї мови (діалекту, стилю) на інший, не пов'язаний зі зміною умов комунікації, найчастіше внаслідок низької мовної компетенції.

Інтерація мовленнєва – взаємодія комунікантів у процесах спілкування з використанням засобів мовного коду.

Кінесика (грец. *кінікоз* - той, що дає рух) – рухи, що сприймаються комунікантами за допомогою зору: жести, міміка, постави тіла, оформлення зовнішності, почерк тощо.

Кодування інформації – втілення задуму (інтенції) адресанта в засоби конкретної ідіоетнічної мови за законами її функціонування; перехід від особистісних смислів адресанта до їх утілення в загальноприйнятті значення одиниць мовного коду.

Компоненти комунікації – найважливіші складові комунікативного акту, які включають адресанта, адресата, канал комунікації, код, контакт, зворотний зв'язок, комунікативний шум, контекст і ситуацію спілкування.

Комунікабельність – володіння соціальним аспектом мовленнєвого контакту (дотримання у спілкуванні соціальних норм, володіння комунікативною компетенцією тощо); використання цих знань і умінь з бажанням досягти запланованого перлокутивного ефекту.

Комуніканти – особи, які беруть участь у спілкуванні: у діалозі, - адресант (мовець) і адресат (слухач); у полілозі, - адресант, адресати, учасники.

Переключення кодів (у комунікації) – усвідомлений перехід адресанта (мовця) у процесах мовленнєвого спілкування з однієї мови (діалекту, стилю) на іншу (інші), пов'язаний із зміною умов комунікації.

Переключення коду (в комунікації) – комунікативна стратегія адресанта на зближення з адресатом, заснована на пошуку зближення позицій: використання спільного мовного коду, пристосування до чужого регістру спілкування, сприйняття запропонованої тональності тощо.

Слухання – вид мовленнєвої діяльності, активний процес відбору звукових сигналів у комунікації. Включає аспекти: сприйняття слухом, уважність, розуміння і запам'ятовування.

Слухання емпатичне – вид слухання, коли адресат сприймає інформацію від адресанта з позицій позитивної налаштованості, з бажанням зрозуміти його внутрішній світ.

Слухання критичне – вид слухання, коли адресат сприймає почуту інформацію як тенденційну і однобічну або ставиться до адресанта заздалегідь упереджено.

Спілкування – сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, суб'єктів (класів, груп, особистостей), у яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками та результатами діяльності.

Спічрайтинг (Speechwriting – англ. «Написання промови») — підготовка і написання текстів для усних виступів перед аудиторією.

Стиль мови функціональний – різновид літературної мови, в якому мовний код виступає в певній соціально значущій сфері суспільно-мовленнєвої практики людей і особливостями котрої обумовлена специфіка спілкування в даній сфері.

Тезаурус (грец. *тезаυρ* — запас, скарб) — 1. Словник, у якому відображені смислові зв'язки між словами, термінами та іншими елементами мови. 2. Словник, у якому зафіксований увесь лексичний запас певної мови з переліком прикладів уживання слів у текстах. 3. У комунікативній лінгвістиці

й методиці викладання мови – запас слів індивіда, необхідний для спілкування на певну тему.

Текст (лат. *texiuz* – *тканина, сплетення*) – результат спілкування (інтерації і трансакції), його структурно-мовна складова і одночасно кінцева реалізація; структура, в яку втілюється «живий» дискурс після свого завершення.

Фрейм – сценарій, за яким обирається модель мовного коду до певної ситуації спілкування.

Читацька грамотність – це розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства.

Структура комунікативної діяльності

Комунікація складається з окремих актів (одиниць комунікації), у яких беруть участь комуніканти, котрі породжують висловлювання, текст й інтерпретують його.

Дослідники неоднаково класифікують акти, беручи за основу різні критерії (мовні, мовленнєві, соціальні). Ідеться про офіційне, службове, приватне, наукове, ділове, сімейне, товариське, інтимне, епістолярне чи будь-яке інше спілкування. Важливим є те, що кожен комунікативний акт має свої засоби мовної організації: лексичні, фразеологічні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні.

Модель комунікативного акту

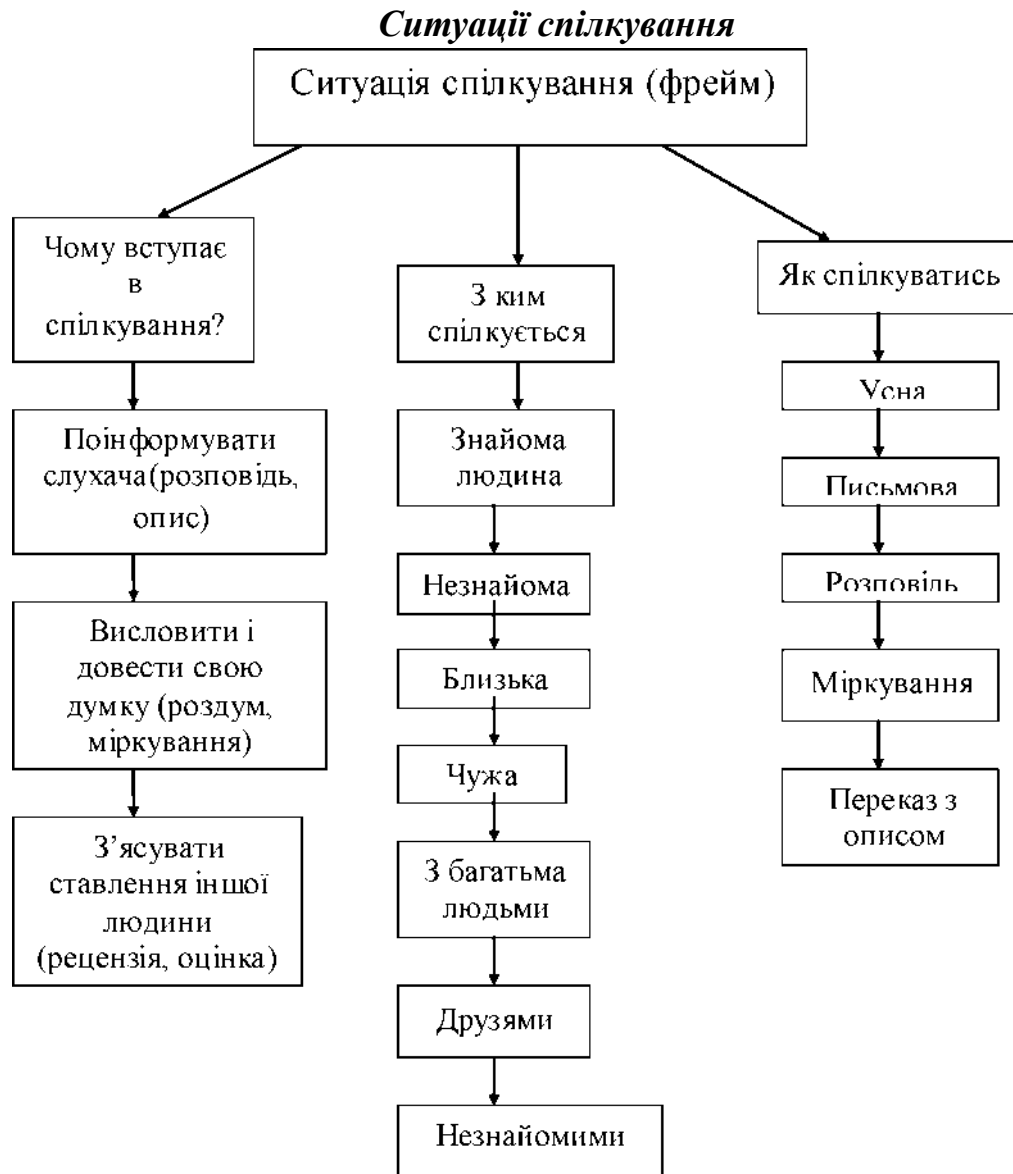
Комунікативний акт складається із:

- мовного коду (дискурсом, текстом, мовленнєвим жанром, мовленнєва інтерація повідомлення);
- елементів інших знакових систем (жестів, мімікою, поставами тіла, інтонацією, темпом мовлення та ін.);
- ситуативних елементів комунікації (регістром, тональністю, атмосферою спілкування тощо);

- породженням і сприйняттям мовлення, а також причинами, механізмами і типами комунікативних невдач;
- складовими комунікації, пов'язаними з риторикою мовлення (стилем спілкування, комунікативно-риторичними якостями мовлення, функціональними стилями мовлення тощо);
- проблемами міжкультурної та інших типів комунікації (соціалізацією особистості, універсальними та ідіоетнічними у спілкуванні, комунікативними стереотипами, комунікативними табу тощо);
- практичними аспектами аналізу комунікативних ситуацій (складовими комунікативного паспорта учасників спілкування, комплексним комунікативним аналізом конкретних ситуацій спілкування та ін.).

Модель комунікативного акту

БАЗОВІ ЗНАННЯ «ТЕКСТ», «ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВІР»

Текст: різновиди текстів (одиничні і множинні, цілісні, перервані і змішані); опис, розповідь, роздум; стилі та жанри; структура тексту; фрагментарні тексти; зміст прочитаного; тема; мікротема; ідея; проблеми в тексті; підтекст; культурно-історичний контекст; гіпертекст у медіатексті; особистий і суспільний досвід; мета читання (для отримання інформації, виконання завдань, розвитку естетичного досвіду).

Літературний твір: художні твори українських і зарубіжних авторів; література корінних народів і національних меншин; актуальна національна та загальнолюдська, зокрема морально-етична, проблематика творів; роди і

жанри літератури; зміст і форма літературного твору (тема, ідея, фабула, сюжет, композиція, художні образи, поетика); літературний твір в історико-культурному контексті; літературно-мистецькі епохи, напрями, течії та стилі; індивідуальний стиль; естетична цінність літературного твору; відкритість творів літератури до інтерпретації; художній переклад; читацький досвід, емоційний стан читача.

Поняття «текст», «дискурс», «літературний твір» безпосередньо пов'язані з поняттям «комунікація», адже продуктом комунікативного акту є дискурс або текст. Дискурс – це текст «занурений у конкретну ситуацію спілкування». Отже поняття «текст» - більш загальне, а поняття «дискурс» - більш конкретне. Текст / медіатекст виступає як продукт мовленнєвої діяльності / комунікації здобувачів освіти-мовців, читачів. Тому в практиках сучасної світової системи освіти велике значення надається мовній компетентності учнів, як ключовій і життєвій, та розвитку їхніх читацьких умінь.

Сучасний аналіз тексту / художнього твору – складна комунікативна структура, яка включає:

- особистість автора (ментальність, психологічний інтелект, досвід);
- адресат (читач);
- ситуація (хронотоп, художній простір і час);
- інформація: фактуальна, концептуальна (авторська), підтекстова;
- конгеніальність: гармонізація творчих можливостей автора і читача;
- пресупозиція (фонові знання, якими послуговується автор при творенні тексту, а читач – при його сприйнятті).

Сприймання тексту почало розглядатися як проникнення у свідомість автора, його концептуальну систему. У лінгвістиці тексту широко почав використовуватися антропоцентричний підхід і дані інших наук: когнітології, герменевтики, літературознавства, філософії, психології, соціології, етнології а також межових дисциплін: психолінгвістики, етнолінгвістики, соціолінгвістики.

Отож, розглянемо основні поняття **«Різновиди текстів»**

У дослідженні 2018 р. PISA визначено чотири виміри текстів: ресурс (одиничний, множинний); організація й навігація (статичний, динамічний); формат (суцільний, перерваний, змішаний) та тип (опис, розповідь, виклад роз'яснення, аргументація, інструкція, інтеракція, трансакція).

Наводимо різновиди текстів/медіатекстів за посібником «PISA: читацька грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. – К. : УЦОЯО, 2017. – 123 с.

Одиничні тексти – це тексти, які мають певного автора або групу авторів, час написання або дату публікації та назву. Автори можуть бути зазначені завуальовано – під псевдонімами/ніками в постах із блогів або в назвах спонсорів вебсайтів. Багатосторінкові вебсайти також є одиничними текстами, якщо немає наявної згадки про різних авторів або різні дати.

Множинні тексти – це тексти, які або мають різних авторів, або були опубліковані в різний час, або мають різні заголовки чи номери. Довгі тексти, які містять декілька розділів із заголовками та підписами, вважають одиничними текстами за умови, що вони були написані одним або групою авторів у різний час. Варто зазначити, що *множинні тексти* можуть бути наведені на одній сторінці. Так буває в друкованих газетах і в багатьох підручниках, а також на форумах, у відгуках користувачів, на вебсайтах із питаннями-відповідями.

Формати текстів. Тексти цілісні й перервані

Цілісні тексти зазвичай складаються з речень, які згруповані в абзаци. Останні ж можуть об'єднуватися в ще більші структури, такі як *розділи, глави й книги*. Прикладами текстових об'єктів у **цілісних** форматах тексту є *газетні повідомлення, нариси, романи, оповідання, відгуки й листи*, зокрема й в електронних книжках.

Перервані тексти організовані інакше, ніж цілісні, а отже, потребують іншого підходу до читання. Деякі з них одиничні, прості, але більшість складається з декількох поєднаних простих. Приклади **перерваних** текстів –

це *списки, таблиці, графіки, діаграми, рекламні оголошення, розклади, каталоги, покажчики й бланки*. Ці текстові об'єкти бувають як у статичних, так і в динамічних текстах.

Змішані тексти – це типовий формат *журналів, довідників і звітів*, де автори застосовують різні варіанти подачі й донесення інформації. У категорії динамічних текстів представлені авторські вебсторінки, які є зазвичай змішаними текстами з комбінаціями списків, прозових абзаців, часто – графічних елементів. Тексти на основі повідомлення, наприклад онлайн-форуми, електронні повідомлення/листи й форуми, також поєднують тексти, які є цілісними й перерваними за форматом.

Електронні тексти містять різні інструменти, щоб користувач міг отримати доступ і відкрити конкретні уривки. Ці інструменти бувають різні – від загальних, наприклад, *лінія прокрутки* чи *вкладки* (які бувають і в багатьох інших програмних додатках, як-от в *електронних таблицях* або *текстових процесорах*) та інструменти для зміни розміру чи положення тексту на екрані, до специфічних, наприклад *меню, таблиці змісту та вбудованих гіперпосилань*, для переходу між сегментами тексту. Дедалі більше з'являється доказів того, що навігація в електронному тексті передбачає спеціальні навички.

Статичні тексти – тексти, які є типовими для друкованих носіїв, коли під час читання можливість читача взаємодіяти з матеріалом є мінімальною. До цієї категорії належать також електронні тексти, що містять мінімальний набір інтерактивних інструментів (скролінг – прокручування, гортання сторінок, перехід на інші сторінки та функцію «знайти»), наприклад, це стосується тих документів, які мають друкуватися, але представлені на екрані комп'ютера (текстові документи чи файли у форматі pdf).

Динамічні тексти – тексти, які запропоновані в електронному варіанті й мають інноваційні характеристики, що збільшують можливості для читача взаємодіяти з матеріалами. Характеристики динамічного тексту включають: вбудовані гіперпосилання, які переносять читача в інші розділи, на інші

сторінки чи вебсайти; функції розширеного пошуку, які надають конкретні індекси запитуваного ключового слова та/або виділяють ці слова в тексті; соціальну взаємодію як в інтерактивних текстових засобах комунікації, як-от електронна пошта, форуми та системи миттєвих повідомлень.

На сайті НУШ у статті «PISA-2022: поради, як вчителям підготувати учнів до тестування з читання» подається поняття «онлайн-читач», структура та алгоритм читацької діяльності, уміння й навички, складники читацької когнітивної діяльності тощо.

[електронний ресурс] :
<https://nus.org.ua/articles/pisa-2022-porady-vchytelyam-shhodo-chytannya/>

У 2022 році Україна вперше братиме участь у комп'ютерному тестуванні PISA.

Вимоги до учнів як до онлайн-читачів:

1. Як добре вони вміють орієнтуватися в тексті на одній сторінці екрана й у різних текстах на різних вебсторінках?
2. Чи вміють працювати з текстами різних динамічних форматів, зокрема й із гіпертекстами?
3. Чи вміють орієнтуватися в чатах із кількома учасниками комунікації?
4. Чи добре вони працюють із клавіатурою / мишкою / тачпадом?
5. Чи здатні без проблем набирати тексти на клавіатурі в умовах браку часу і психологічного напруження?

На скільки вправно учні здатні працювати в нових для них тестових онлайн-системах?

Складники читацької когнітивної діяльності:

- сприйняття,
- знаходження інформації;
- інтегрування інформації й формування на цій підставі висновків;
- аналіз інформації;
- використання інформації;
- оцінювання змісту й форми тексту.

Для ефективного читання онлайн учні мають уміти:

- планувати свою діяльність;
- виконувати багатокрокові пошуки між сторінками;
- оцінювати корисність інформації та достовірність джерел.

Цього теж треба навчати, відводити для цього час на уроках і використовувати методики критичного читання.

На уроках мови та літератури, з інших предметів (інтегрованих курсів) учителі мають приділяти увагу завданням, які передбачають роботу учнів із різноманітними цифровими ресурсами, онлайн-ресурсами. Ця робота має бути систематичною й завжди супроводжуватися чіткими вказівками / підказками / порадами з боку вчителя.

Пропонуючи текстові матеріали учням, треба враховувати підходи PISA щодо **контексту (ситуації)** текстів.

Під час тестування учасникам пропонують працювати з текстами, що пов'язані з різними життєвими контекстами (ситуаціями): освітніми, професійними, особистісними, публічними (соціально-громадськими).

Наприклад, опрацьовуючи Шевченкову «Катерину», учитель може запропонувати ознайомитися з актуальним науковим текстом із проблеми позашлюбної народжуваності, у якому є й табличні дані, і графіки, й аналітичний опис дослідження, а головне – інформація, яка допоможе глобальніше, критичніше подивитися на проблематику класичного твору й осучаснить її. Так учні зможуть набути навички роботи з різними текстами, поглибити навички критичного й аналітичного мислення.

У тестах PISA використовують тексти різних **типів мовлення**, а саме описи, розповіді, роздуми, інструкції, роз'яснення, трансакції (*як діяти, щоби взаємодіяти?*).

Ці типи текстів репрезентовані в різних **жанрах**: описи місцевостей і предметів, оповідання, байки й легенди, журнальні історії (статті), есе, біографії, анотації, відгуки, правила, інструкції користувача, плани, графіки, розклади, діаграми, імейли, смс-переписка, блоги.

Зразки різних видів, різної структури, а також завдання для перевірки читацької грамотності знайдете у додатках 5, 6.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт базової середньої освіти задекларували компетентнісну парадигму сучасної освіти, тому освітній процес (урок) НУШ має розглядатися в аспекті компетентнісного підходу.

Реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі сприяють особистісно-зорієнтований підхід, діяльнісний підхід, орієнтація на очікувані результати, застосування формульовального оцінювання, використання інноваційних технологій навчання, формування цінностей. Для реалізації цього підходу рекомендуємо використовувати технології проблемного навчання, проєктні, інтерактивні, критичного мислення, здоров'язберігаючі, ОЗОН.

Структура і зміст компетентнісного уроку включає у себе поле взаємодії вчителя та учня, парну та групову взаємодію, роботу в команді.

Основні показники компетентнісного уроку пов'язані з тим, чи зумів учитель організувати взаємодію між здобувачами освіти, чи учні вміють ставити цілі, досягати мети, рефлексувати здійснювати самооцінку та взаємооцінювання.

Василь Шуляр, доктор педагогічних наук, професор, пропонує концепцію компетентнісно-діяльнісної моделі уроку, за якою компетентнісно-діяльнісний урок – це гнучка цілісна динамічна система взаємопов'язаних компонентів, змістових ліній, компетенцій і педагогічних ситуацій, зорієнтованих на досягнення планованого кінцевого результату всіма суб'єктами навчального процесу [3].

Детальний аналіз компетентнісно зорієнтованого уроку здійснила кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання навчальних предметів Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Таїс Смагіна: «Урок – це динамічна і варіативна форма організації процесу цілеспрямованої взаємодії (діяльності і спілкування)

певного складу вчителів і учнів, яка містить у собі зміст, форми, методи і засоби навчання, і, яка систематично використовується (в однакові відрізки часу) для вирішення завдань освіти, розвитку і виховання в процесі навчання» [4].

Рис. «Поля компетентнісного уроку» (за Т. Смагіною)

Під **структурою уроку** розуміють схеми зв'язків послідовних відношень між його елементами (дидактичними елементами (полями), які в свою чергу складаються з дидактичних моментів).

Структура уроку

Перш за все слід зазначити, що однією з важливих умов проведення ефективного уроку є раціональний вибір його типу. Адже конкретному типу уроку відповідає своя структура.

Типи компетентнісного уроку

Відповідно до наказу МОН України від 20.04.2018 №405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня» рекомендовано форми організації освітнього процесу. Основними формами організації освітнього процесу є *різні типи уроку*:

1. формування компетентностей;
2. розвитку компетентностей;
3. перевірки та/або оцінювання досягнень компетентностей;

5. корекції основних компетентностей;
6. комбінований урок [4].

Оскільки особливістю підходу нового Державного стандарту базової середньої освіти є мета «формування мовців і читачів», тому «триєдина мета уроку» має бути зосереджена на компетентнісно-діяльнісній основі і що відповідно до неї мають бути адаптовані всі компоненти освітнього процесу.

Тому розробляючи структуру компетентнісно спрямованого уроку, слід враховувати наступне.

Мета компетентнісного уроку тісно пов'язано із очікуваними результатами навчання, діяльністю учнів. Вона визначає характер їх взаємодії, реалізується в їх діяльності і досягається тільки тоді, коли до цього прагнуть обидві сторони.

Триєдина мета уроку (навчальна, розвивальна, виховна) може мати занадто загальний характер. Тому її обов'язково потрібно конкретизувати за очікуваними результатами навчання щодо когнітивної, діяльнісної, ціннісної складової.

Тому вчитель має оперувати при визначенні мети уроку такими словами: «сприяти», «допомогти», «спонукати», «забезпечити», «створити умови» (замість звичних «навчити», «розвивати», «виховувати»), а також використовуючи дієслова, що вказують на види діяльності учня на уроці за таксономією Блума, додаток 4.

Очікувані результати навчання

Триєдина мета

Навчальна мета:

Когнітивний компонент

сприяти тому, що учень пригадує, усвідомлює, знає, розуміє, запам'ятовує, (види діяльності за таксономією Блума, додаток 4).

Розвивальна мета:

Діяльнісний компонент

забезпечити умови до того, що учень застосовує, аналізує, узагальнює, працює в парах, групах, команді (види діяльності за таксономією Блума, додаток 4).

Виховна мета:

Ціннісний компонент

сприяти формуванню цінностей (за держстандартом).

Крім того, визначаючи мету, також слід означити компетентності, формуванню яких сприятиме організована діяльність на занятті, – компетентності базових знань (у модельній навчальній програмі до кожної теми визначено очікувані результати навчання – вимоги до знань, умінь учнів, що виражаються у різних видах навчальної діяльності: учень називає, наводить приклади, характеризує, визначає, розпізнає, аналізує, порівнює, робить висновки тощо) та ключові (перелік ключових компетентностей подано в Державному стандарті базової середньої освіти).

Важливим моментом у конструюванні структури компетентнісно орієнтованого уроку є визначення завдань уроку. Для того, щоб чітко їх сформулювати, необхідно уявити всі ті дії, послідовність виконання яких дасть можливість досягти мети. На жаль, часто на практиці поняття «мета уроку» й «завдання уроку» ототожнюються, що є неправильним.

Структура уроку розробляється вчителем відповідно до теми, поставленої мети, завдань і може характеризуватися певною варіативністю.

Мотиваційне поле уроку

На компетентнісно орієнтованому уроці необхідно враховувати інтереси і потреби учнів, розвивати їхню мотиваційну, емоційну сфери. Вчителю потрібно структурувати свою діяльність відповідно до мотиваційної

діяльності учнів. Навчальна мотивація включає всі види спонукань: мотиви, потреби, інтереси, цілі, прагнення, мотиваційні установки або диспозиції, ідеали та ін.

Прийоми, які можна використовувати для мотивації:

- Зв'язок навчального матеріалу з реаліями життя.
- Створення проблемної ситуації, для розв'язання якої потрібно засвоїти нове.
- Рольові ігри.
- Використання епіграфів, афоризмів.
- Залучення досвіду дітей.
- Парадоксальність фактів тощо.
- Постановка проблемних завдань.
- Мотиватори.

Поле цілевизначення і планування

У межах **поля цілевизначення** відбувається процес виявлення цілей і завдань діяльності на уроці вчителя й учня. Цілі мають бути діагностованими, реальними, зрозумілими, точними, конкретними, оцінювальними, дивитись додаток 5.

Прийоми, які можна використовувати для цілевизначення:

- Укладання чек-листів,
- алгоритм дій;
- дерево очікувань;
- таксономія Блума (додаток 4);
- Таксономія Л. Андерсона і Д. Кратвола;
- мозковий штурм;
- алгоритм дій, план дій.

Стратегії у технології критичного мислення для цілевизначення, планування

1. Створення проблемної ситуації.
2. «Мозковий штурм».
3. «Групування» («Асоціативний куш»).

4. «Дерево передбачень».
5. «Знаємо - хочемо дізнатися - дізналися».
6. Коло (або діаграма) Венна.
7. «Фішбоун».
8. Стратегія (метод) Фейнмана.
9. Стратегія створення ментальної карти.

Змістове поле компетентнісного уроку має реалізувати процес досягнення цілей, мети, завдань, очікуваних результатів навчання. Для цього суб'єкти освітнього процесу і укладають власну технологічну карту здобуття нових знань, вироблення нових умінь, пошук застосування нових знань у практичній діяльності, соціумі.

На цьому етапі варто пропонувати інтерактивні завдання і вправи, обумовлювати попередньо, як вони будуть оцінюватися, компетентнісні завдання і вправи / комунікативно-ситуативні вправи щодо розвитку ключових компетентностей. Однією з основних рис компетентнісних завдань є технологічність, яка передбачає наявність чіткої структури.

Вимоги до структури компетентнісних завдань

- 1) стимул,
- 2) формулювання завдання,
- 3) джерело інформації,
- 4) модельна відповідь.

Кожен з цих елементів має свою мету. Стимул занурює в контекст завдання і мотивує на його виконання. Він має ґрунтуватися на життєво важливих або цікавих для учня ситуаціях і за обсягом бути не більше трьох-чотирьох речень.

За останні роки методика навчання мовно-літературної галузі поповнилася широким арсеналом інтерактивних методів навчання. Саме вони здатні забезпечити безпосереднє спілкування учнів, що сприяє формуванню комунікації, взаємодії суб'єктів із навколишнім світом та інформаційним

середовищем. Серед таких інтерактивних навчальних технологій технологія кооперативного навчання, ігрові технології. До інтерактивних методів відносяться евристичне спостереження, порівняння, конструювання, моделювання, метод творчої реалізації тощо. Слід також відводити належне місце керованим дослідженням, проєктам, використанню комп'ютерних технологій.

Рефлексивне поле уроку

Певного переосмислення набуває підсумок компетентнісно орієнтованого уроку. Рефлексія – це усвідомлення учнями отриманих результатів на уроці. Вона надає можливість більш чітко та виразно закріпити у свідомості учнів досягнутий результат.

Роботу на даному етапі уроку словеснику слід організувати так, щоб учні могли відчувати емоційне задоволення від зробленого, від перемоги над подоланими труднощами, від пізнання нового. Разом з формами самоконтролю та самооцінки вчитель-словесник може використовувати і звичайні форми контролю й оцінки знань та вмінь учнів. Доцільно використовувати різноманітні методи і прийоми, що дають учням самостійність й ініціативу. Цікавими для школярів є завдання типу фідбеку, проміжного самоконтролю. При оцінюванні роботи учня головним має бути якісний аналіз його роботи: підкреслення всіх позитивних моментів і виявлення причин недоліків. Компетентнісний підхід покладено в основу методичних рекомендацій МОН України щодо оцінювання результатів навчання у 5 класі НУШ [5].

Технологічне поле включає вибір форм і методів навчання та їх відповідність меті, змісту, результатам та рефлексії. У цьому полі знання учнів перетворюються в спосіб діяльності.

Конструюючи компетентнісний урок, учитель повинен планувати, насамперед, діяльність учнів; ця діяльність має бути різноманітною, відповідати рівню можливостей школярів та спрямовуватися на формування компетентностей учнів.

80 % часу на такому уроці повинен працювати і говорити не вчитель, а школярі. Учитель – організатор, диригент уроку – коуч.

Емоційне поле, на думку більшості дослідників, відповідає за стан особистості, її задоволення та незадоволення собою, своїми діями і ставленнями. Вони виокремлюють такі функції емоційної складової навчального процесу:

- Емоціогенна (поліпшення настрою, пробудження інтересу до навчальної діяльності, до пізнання навчального предмета);
- Діагностична (розкриття власних резервів внутрішньої активності, можливість самовираження і самопізнання);
- Релаксаційна (зняття або зменшення тривожності, фізичного та інтелектуального напруження, відновлення внутрішніх сил і резервів);
- Терапевтична (корекція взаємовідносин, подолання труднощів у поведінці, навчанні, що виникли або виникають у школярів у спілкуванні з однокласниками, вчителями та ін.).

У соціальній психології виокремлюються певні чинники, що спонукають учнів до активності:

- пізнавальний інтерес;
- творчий характер навчально-пізнавальної діяльності;
- змагальність;
- ігровий характер діяльності;
- спільність навчальної роботи;
- емоційність занять.

ВИСНОВОК

Отож, зважаючи на викладене у дослідженні, зазначимо, що проведені нами методи досліджень аналізу, синтезу, моделювання призвели до наступних результатів та висновків.

По-перше, до предметів мовно-літературної галузі Державного стандарту базової середньої освіти потрібно застосовувати інтеграційні підходи щодо мети, формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, базового ядра знань, підходів до оцінювання навчальних результатів учнів.

По-друге, у навчанні предметів мовно-літературної галузі застосовуємо принцип наступності, враховуємо вертикальну інтеграцію цих предметів із інформативною галуззю, медіаграмотністю та медіаосвітою.

По-третє, основна парадигма Нової української школи – компетентнісна. Тому урок у Новій українській школі має конструюватися на засадах формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, діяльнісного та особистісно зорієнтованих підходів.

Модель сучасного уроку мовно-літературної галузі – це динамічна структура динамічної взаємодії учнів із навколишнім світом, інформаційними джерелами, мовленнєва взаємодія із текстами різної природи, текстом художнього твору, здатність до комунікації у різних життєвих ситуаціях.

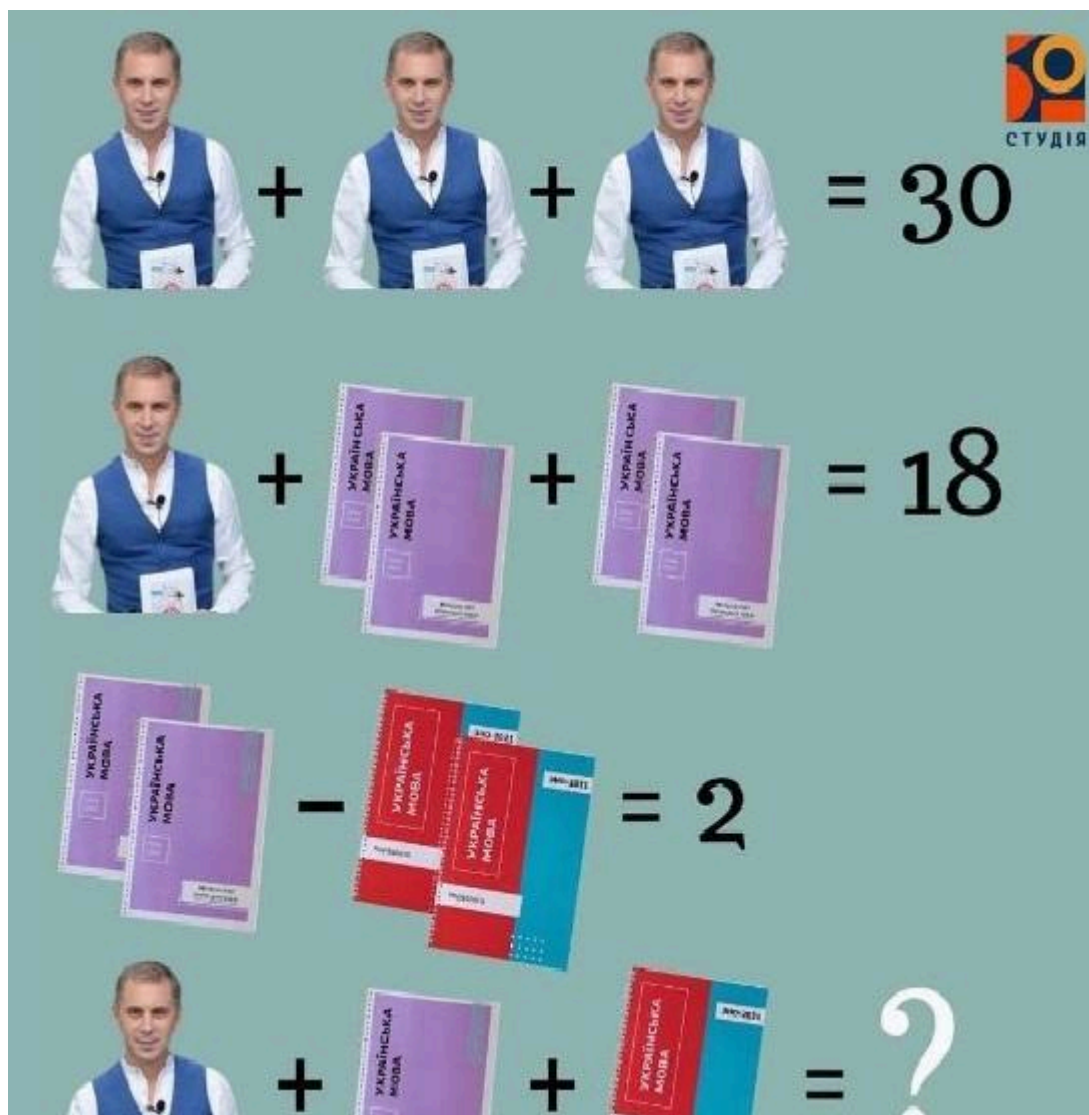
Перспективи подальших досліджень пов'язані з формуванням управних мовців та читачів із гуманістичним світоглядом, а також розвитком цих важливих компетентностей у нових життєвих ситуаціях. За перспективними дослідженнями незалежного моніторингу PISA ставиться завдання формувати мовця і читача у форматі онлайн. Для цього опрацювати моделі алгоритму читацької діяльності учнів, зважаючи на нові життєві виклики, обставини.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту: Закон України від 30.11.2020 № 2145–VIII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.12.2021).
2. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 22.12.2021)
3. Шуляр В.І. Концепція компетентнісно-діяльнісного уроку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://klio-mukolaiv.at.ua/koncepcija_uroku.doc
4. Смагіна Т. М. Теоретичні та практичні основи конструювання компетентнісного уроку/Т. М. Смагіна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. -Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. т. Вип. 61.-С.128-131/
5. Наказ МНО України від 01 квітня 2022 року №289 «Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».
6. Наказ МОН України від 20.04.2018 №405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня».

Додаток 1

Приклади числового тексту

Київський академічний обласний
музично-драматичний
театр ім. П. К. Саксаганського

Івана Карпенка-Карого

Комедія

100 000
(СТО ТИСЯЧ)

У головній ролі -
заслужений артист України
ІВАН КАЛІНІЧЕНКО

Режисер-постановник -
В'ячеслав
Стасенко-Карий

Художник-постановник,
художник по костюмах -
Тетяна Чухрій

Хормейстер - **Інна Гужель**

Балетмейстер - **Оксана Зінченко**

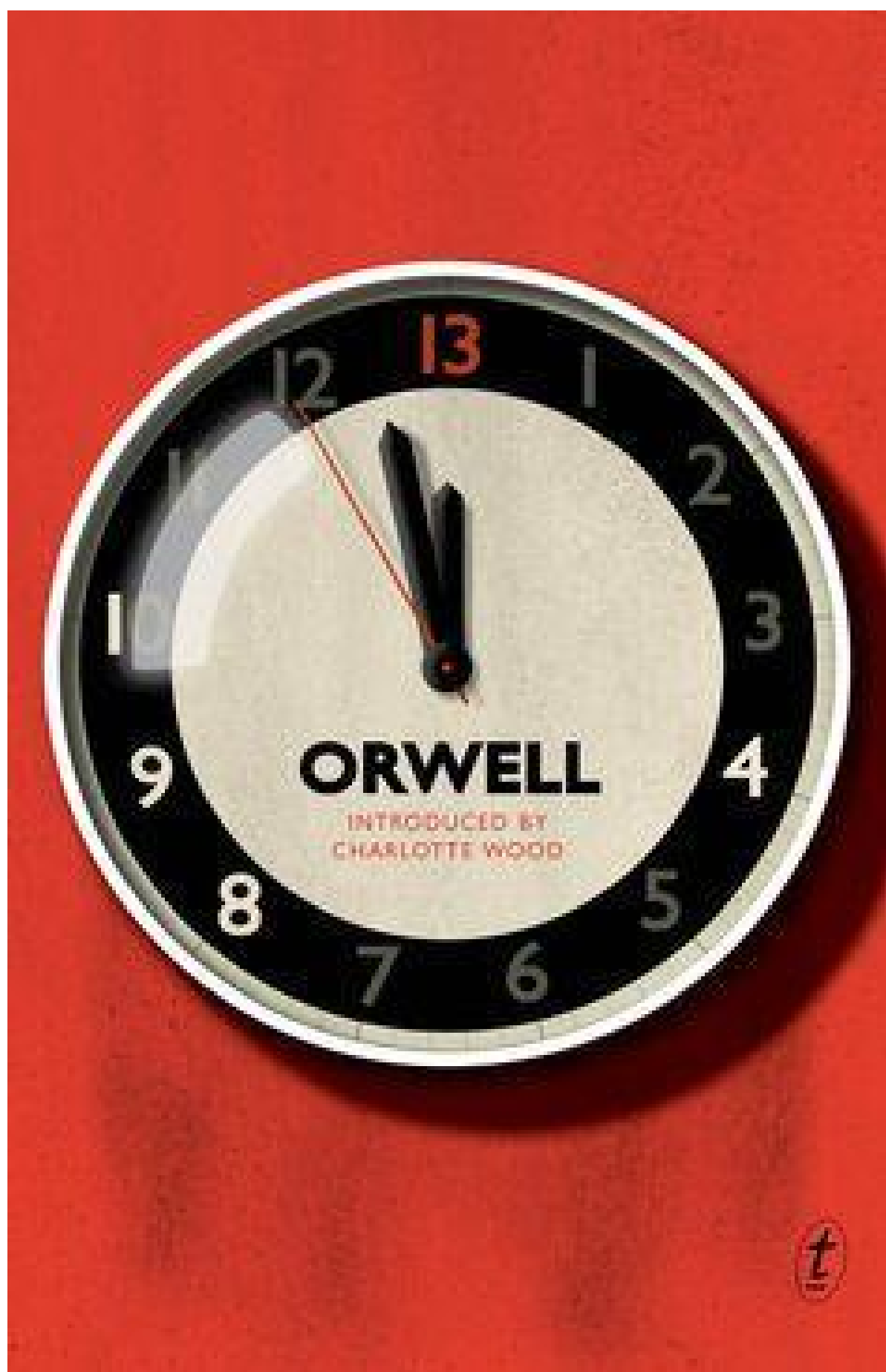

Художній керівник театру -
заслужений діяч мистецтв України **В'ячеслав Усков**

Тел. каси: 34-25-12

Додаток 2 Інструкція

Прочитай текст і виконай завдання до нього. Під час роботи ти можеш перечитувати текст. Якщо ти не знаєш, як відповісти на якесь із завдань, пропусти його й переходи до іншого. А коли виконаєш усі завдання і ще буде час для роботи, спробуй виконати пропущене завдання. Бажаємо тобі успіху!

НЕПРАВДИВІ НОВИНИ

Тобі, мабуть, знайоме слово «фейк». А що воно означає, знаєш? З радістю розповімо тобі, як почуватися в безпеці в інтернеті та не потрапити на гачок недобросовісних розповсюджувачів новин.

ЩО ТАКЕ ФЕЙК?

У перекладі з англійської **«фейк»** - це підробка, вигадка, плітка. Також «фейком» називають цілеспрямоване розповсюдження неправдивої інформації в соціальних мережах, на телебаченні, у газетах.

Але кому це потрібно й головне – навіщо? Спробуємо розібратися.

Щодня, гортаючи стрічку новин у соцмережах, ти бачиш сотні фото, читаєш десятки повідомлень – шокуючих, сенсаційних, таких, що чіпляють погляд, змушуючи перейти на сторінку джерела. Та чи всі вони правдиві?

На жаль, деякі новини, цілком ймовірно, створено, щоб викликати негативні емоції та спровокувати до певних дій.

ДОВІРЯЙ, АЛЕ ПЕРЕВІРЯЙ!

То як орієнтуватися в шаленому потоці новин та виявляти неправдиві?

Пропонуємо щоразу, коли бачиш підозрілу новину, задавати собі такі запитання:

- 1) звідки ця новина та хто її постить?
- 2) чого не вистачає в новині (вказівки на автора, правдивого фото, назви міста, вказівки на дату тощо)?

ЗВІДКИ НОВИНА?

Якщо в соцмережі тобі трапилась якась неймовірна, шокуюча новина, не поспішай ділитися нею з іншими. Це може бути фейк. Зупинись на мить і **перевір, звідки взялася ця інформація та хто її постить.**

Добре знайоме тобі джерело — найбезпечніший варіант. Однак якщо джерело новини тобі невідоме, перейди на його сторінку, прочитай інформацію про нього (з якої країни, для кого призначений сайт, яка мета його існування). Якщо інформацію поширив користувач соцмережі, запитай себе: навіщо це йому, чому він поширив це повідомлення?

Також можеш скопіювати невелику частину тексту й увести в пошук «Google». Так можна дізнатися, на яких сайтах теж опубліковано певну новину.

ЧОГО НЕ ВИСТАЧАЄ?

Не варто вірити заголовку – прочитай новину повністю. Заголовок може містити обірвані фрази, числа або дані без вказівки на джерело, як-от: *«Вчені стверджують...»*, *«За прогнозами, кінець світу настане...»* тощо. (Які вчені? За чийми прогнозами?)

Неправдиві новини часто підкріплюються підробленими відео та зображеннями, що містять зайві предмети, неправдиві написи. Навіть справжнє фото людини чи події може перетворитися на фейк, якщо додати до нього неправдивий підпис.

У разі якщо новина здається неправдивою, звертай увагу на помилки в тексті, незручний макет сайту – це маленькі підказки, що підтверджують сумнівність джерела.

КЛІКБЕЙТ

Також варто навчитися розрізняти так звані **клікбейти**. Гучний заголовок та яскрава картинка, які провокують тебе перейти за посиланням, - ось ознаки клікбейту. Клікбейт-заголовки підсилюють твою допитливість та спонукають клікнути на новину. Мета – збільшити кількість переглядів матеріалу та заробити на рекламі, нехтуючи правдивістю фактів, точністю інформації.

З англійської **«клік»** - це натискання мишкою, а **«бейт»** - наживка. Роль такої наживки найчастіше виконує сенсаційний заголовок. Віруси – ось що може чекати тебе, якщо зреагуєш на фейкову сенсацію і перейдеш за посиланням.

Приклади клікбейтних заголовків:

- *«Завдяки цьому продукту ти ніколи не будеш хворіти!»*,
- *«Президент зробив шокуючу заяву. Це необхідно знати всім!»*
- *«На одній з вулиць коїться жахливе!»*

Тож май на увазі, що чудодійних ліків зазвичай не буває, як і дев'яти місяців літніх канікул замість трьох.

(За матеріалами сайту <https://pustunchik.ua>)

ЗАВДАННЯ

1. Текст дає відповідь на запитання
 - А. Як користуватися антивірусом? В. Як розмістити відео в соцмережах?
 - Б. Як розпізнати неправдиві новини? Г. Як знайти цікаву інформацію?
2. Заголовок до тексту відображає
 - А. тему тексту В. основну думку тексту
 - Б. висновок, якого доходить автор Г. пораду читачам
3. У перекладі з англійської *фейк* – це
 - А. наживка В. новина
 - Б. натискання мишкою Г. підробка
4. Цей текст найдоцільніше опублікувати на сайті в розділі
 - А. відпочинок Б. кінозал В. безпека Г. розваги
5. Скільки питань пропонується задати собі, коли бачиш підозрілу новину?
 - А. одне Б. два В. три Г. чотири
6. Як перевірити джерело інформації? Відповідь на це питання можна знайти в частині
 - А. «Що таке фейк?» В. «Чого не вистачає?»
 - Б. «Звідки новина?» Г. «Клікбейт»
7. Клікбейт-заголовки спонукають клікнути на новину, щоб
 - А. збільшити кількість переглядів матеріалу
 - Б. легко виявити неправдиву новину
 - В. прочитати новину в зручному форматі
 - Г. перевірити помилки в тексті
8. Текст спонукає нас
 - А. реєструватися в соцмережах
 - Б. активно проводити літні канікули
 - В. перевіряти правдивість інформації
 - Г. вчитися писати без помилок
9. Підкресліть твердження, яке **суперечить** змісту тексту.

деякі новини можуть бути неправдивими	в інтернеті всі новини неправдиві
---------------------------------------	-----------------------------------
10. Як можна дізнатися, на яких сайтах опубліковано певну новину? Знайди відповідь у частині «Звідки новина?» та запиши.

11. Знайди в тексті інформацію для заповнення вільних місць у поданій таблиці. Запиши цю інформацію.

Клікбейт

Що означає клікбейт у перекладі з англійської?	Ознаки клікбейту	Один приклад клікбейтного заголовка
клік _ _____ бейт _ _____ _____	_____ _____ _____ _____	_____ _____ _____ _____

12. Чому не треба поспішати ділитися з друзями неймовірною, шокуючою новиною?

13. Підкресли стільки зірочок, скільки б ти оцінив (оцінила) цей текст (від 1 до 5, де 1 – не сподобався текст; 5 – дуже сподобався текст). Обґрунтуй свою оцінку одним реченням.

Тому що ... _____

14. Поясни, чому потрібно розпізнавати неправдиві новини. Напиши про це 4-5 речень.

Варіант І

Інструкція

Прочитай текст і виконай завдання до нього. Під час роботи ти можеш перечитувати текст. Якщо ти не знаєш, як відповісти на якесь із завдань, пропусти його й переходи до іншого. А коли виконаєш усі завдання і ще буде час для роботи, спробуй виконати пропущене завдання. Бажаємо тобі успіху!

ЯК РОЗПЛАНУВАТИ СВІЙ ДЕНЬ?

*Спочатку – п'ять або й шість уроків у школі,
потім – домашні завдання...*

А ще ж хочеться погуляти, піти на улюблений гурток і просто відпочити! Та як організувати свій час, щоб усе встигати?

Сьогодні я поділюся з тобою порадами, як планувати свій день так, щоб навчатися на відмінно, відпочивати яскраво й досягати всіх поставлених цілей. Готуйся: адже над здійсненням кожної мрії потрібно гарненько попрацювати!

ЩО Ж ПОТРІБНО ДЛЯ ТОГО, АБИ ВСЕ ВСТИГАТИ?

Відповідь проста: ти маєш навчитися складати план на день. А краще – одразу на тиждень. *«Ой, усі мої спроби це зробити закінчувалися нічим»*, – можеш відповісти ти. Я чудово тебе розумію. Та річ у тім, що *спрацює не будь-який план, а тільки реалістичний!*

ЯК ЗРОБИТИ ТАК, ЩОБ ПЛАН БУВ РЕАЛІСТИЧНИМ?

Перше правило: на твоєму письмовому столі завжди має бути розклад уроків, гуртків і секцій. Він підкаже тобі, які домашні завдання потрібно зробити в першу чергу, а ще – куди й коли треба встигнути.

Друге правило: заведи окремий аркуш паперу або навіть блокнот для того, щоб записувати туди корисні справи, які потрібно зробити. Прибрати в кімнаті, допомогти тату з ремонтом, приготувати тістечка до свята... Подумай, що корисного ти можеш зробити завтра, післязавтра, на вихідних.

Третє правило (найприємніше): окремі записи роби для своїх улюблених справ, хобі та планів на відпочинок. Давно хочеш піти з кимось на

прогулянку? Ніяк не зберешся створити красиву відеолістівку до свята? Плануєш перегляд гарного фільму? Запиши ці чудові ідеї, щоб не забути про них і внести у свій план.

Тепер, коли у тебе склалося чітке уявлення, які завдання потрібно виконати, а які бажання – втілити в життя, вітаю: ти вже можеш складати щоденні плани.

ОТЖЕ, ЯК СКЛАСТИ ПЛАН НА ДЕНЬ?

Візьми свої списки навчальних, корисних та улюблених справ і починай планувати.

1. *Подумай, які справи сьогодні зробити найважливіше.* Завтра контрольна робота? А може, потрібно написати великий твір чи вивчити напам'ять складний вірш? Це – твої завдання, які потрібно виконати в першу чергу.

2. Тепер, коли найважливіші завдання записано, поміркуй: *чи можеш ти якось допомогти своїм рідним або друзям?* Планується велике прибирання? Треба сходити в магазин? Унеси ці пункти до свого плану.

3. А ось і він – *вільний час!* Як ти використаєш його? Підеш на прогулянку чи почитаєш книжку? Зустрінешся з друзями чи дивитимешся фільм удома? Думаю, ти знаєш, чого хочеш).

ПЛАН ГОТОВИЙ? НЕВЖЕ В НЬОМУ НАДТО БАГАТО ПУНКТИВ?

Це не страшно.

Насамперед *виділи кольоровою ручкою свої найважливіші завдання.* Це – твій мінімум. Буде виконано тільки ці завдання — уже успіх!

Кожне виконане завдання відмічай або викреслюй: о, яке ж це приємне відчуття!

Усі пункти плану виконані, а час та енергія ще є? Подумай, які важливі справи чекають на тебе цього тижня. Раптом післязавтра чи за кілька днів у тебе страшнючий урок, до якого треба буде готуватися мало не весь день? Тоді почни сьогодні!

А можливо, ситуація протилежна: *план не виконаний?* Це нормально, проте ти мусиш проаналізувати, чому так сталося. Найважливіші речі зроблені? От і добре. Можна спокійно лягати спати. Невиконані пункти плану перенеси на наступні дні.

Щовечора *переглядай свій план і роби висновки:* скільки вдалося зробити і як можна покращити свій розклад. Уже скоро ти розробиш свій ідеальний успішний план!

(За матеріалами сайту <https://pustunchik.ua>)

ЗАВДАННЯ

1. Текст дає відповідь на запитання
 - А. Чому деякі діти запізнюються на уроки?
 - Б. Що таке час і як його визначити?
 - В. Як розпізнати добрі й погані справи?
 - Г. Як розпланувати свій час, щоб усе встигати?

2. Заголовок до тексту відображає

А. тему тексту	В. основну думку тексту
Б. висновок, якого доходить автор	Г. пораду читачам

3. Скільки правил для складання реалістичного плану наведено в тексті?

А. два	Б. три	В. чотири	Г. п'ять
--------	--------	-----------	----------

4. Цей текст найдоцільніше опублікувати на сайті в розділі

А. творчість	Б. кінозал	В. ігри	Г. поради
--------------	------------	---------	-----------

5. Коли план готовий, у ньому кольоровою ручкою потрібно виділити

А. всі пункти плану	В. «найприємніші» слова
Б. найважливіші завдання	Г. число й місяць

6. Щовечора, переглядаючи свій план, потрібно робити висновки

А. скільки вдалося зробити	В. як використати вільний час
Б. який настрій був упродовж дня	Г. чому немає вільного часу

7. Що робити, якщо план не виконано? Відповідь на це запитання можна знайти в частині
 - А. «Що ж потрібно для того, аби все встигати?»
 - Б. «Як зробити так, щоб план був реалістичним?»
 - В. «Отже, як скласти план на день?»
 - Г. «План готовий? Невже в ньому надто багато пунктів?»

8. У тексті наведено різні поради того, як навчитися планувати свій день, **окрім**
 - А. записувати справи, які потрібно зробити
 - Б. вмикати на смартфоні нагадування
 - В. виділяти найважливіші завдання
 - Г. викреслювати в плані виконані завдання

9. Знайди у тексті й випиши відповідь на запитання: «Що ж потрібно для того, аби все встигати?»

10. Чому третє правило складання реалістичного плану названо найприємнішим?

11. Знайди в частині «Отже, як скласти план на день?» по одному прикладу для заповнення вільних місць у поданій таблиці. Запиши ці приклади.

Справи		
навчальна	корисна	улюблена

12. Для чого на письмовому столі має бути розклад уроків, гуртків і секцій? Знайди відповідь у тексті. Запиши її.

13. Підкресли стільки зірочок, скількома б ти оцінив/оцінила цей текст (від 1 до 5, де 1 – не сподобався текст; 5 – дуже сподобався текст). Обґрунтуй свою оцінку одним реченням.

Тому що ...

14. Поясни, для чого потрібно планувати свій день. Напиши про це 4-5 речень.

Додаток 4.

**Методичні рекомендації щодо створення завдань відповідно до
таксономії Блума (за матеріалами В.М. Кухаренка)**

Класифікація цілей навчання

Розділ	Класифікація цілей навчання
	<i>Якщо Ви не ставите перед собою мети, Ви ніколи її не досягнете.</i> <i>Х. Маккей</i>
	Опис і порівняння цілей навчання - вічна педагогічна проблема. Традиційний спосіб її розв'язання – створення класифікації цілей навчання. У середині минулого століття комісія експертів під головуванням Б. Блума розробила одну з найбільш відомих класифікацій цілей навчання - "Таксономію Блума". Ця класифікація повинна була служити основою для порівняння цілей, яких намагаються досягти автори різних навчальних програм. У таксономії Блума всі можливі цілі навчання розділені на три непересічних області: пізнавальні (Cognitive Domain); емоційні (Affective Domain); рухові (Psychomotor Domain). Пізнавальні цілі охоплюють усе, що зв'язано з придбанням знань і розвитком розумових навичок. Емоційні цілі містять у собі всі завдання, пов'язані з формуванням цінностей, відношень, розвитком емоційного самоконтролю студентів. До рухових цілей належить розвиток рухових навичок, фізичної витривалості. Спостереження показали, що у педагогічній практиці в основному застосовуються перші три рівні, а часто тільки два – знання і розуміння.

Оскільки перед фахівцями постала проблема знайти шляхи застосування у процесі навчання трьох вищих рівнів, з'явилося чимало різних методик, що пропонували відповідні засоби навчальної діяльності. Одна з них, що пропонувала упровадження у навчальний процес рівнів аналізу, синтезу та оцінки, отримала назву “критичного мислення” і наприкінці минулого сторіччя була широко розповсюджена у різних країнах.

Рівень знання (Knowledge Level). Це найнижчий, початковий рівень. Усі цілі, що стосуються цього рівня, формулюються в термінах відтворення. Наприклад: "Перелічити послідовність дій по вимиканню комп'ютера". Тут досить познайомити з відповідною інформацією так, щоб вони змогли її повторити.

	Визначення діяльності (словесна форма): Перераховувати, визначати, розповідати, з'ясовувати, показувати, характеризувати, збирати, перевіряти, формувати у вигляді таблиць, цитувати, називати, визначати хто, де, коли та ін.
--	--

Рівень розуміння (Comprehension Level). Щоб продемонструвати досягнення наступного рівня, учні повинні викласти вивчений матеріал своїми словами. Здатність підсумовувати запропоновану інформацію та передати її своїми словами підтверджує, що вони її засвоїли (відбулося запам'ятовування інформації та її переробка – усвідомлення).

	Визначення діяльності (словесна форма): Підсумовувати, описувати, роз'яснювати, протиставляти, провіщати результати, асоціювати (порівнювати), визначати, оцінювати, розрізняти, обговорювати, розповсюджувати.
--	---

Рівень застосування (Application Level). На цьому рівні цілі формулюються в термінах застосування отриманих знань у новій ситуації (наприклад, при розв'язанні нестандартних задач).

	Визначення діяльності (словесна форма): Застосувати, демонструвати, рахувати, виконувати, ілюструвати, показувати, вирішувати, перевіряти, змінювати, визначати зв'язок (співвідносити), змінюватися, класифікувати, досліджувати, відкривати.
--	--

Рівень аналізу (Analysis Level). Цілі даного рівня припускають, що учні здатні розділити вивчений матеріал на окремі складові, можуть описати його внутрішню організацію.

	Визначення діяльності (словесна форма): Аналізувати, відокремлювати, упорядковувати, пояснювати, з'єднувати, класифікувати, розділяти, порівнювати, відібрати, пояснювати, робити висновки.
--	---

Рівень синтезу (Synthesis Level). Досягши цілей цього рівня, учні можуть ефективно комбінувати засвоєні знання, формувати з них нові конструкції (використовуючи, до речі, можливості конструктивізму). Наприклад, здатність формувати нові макрокоманди і редагувати з їхньою допомогою текст у текстовому процесорі можна віднести до цілей цього рівня.

	Визначення діяльності (словесна форма): Поєднувати, інтегрувати, видозмінити, змінювати рзташування, заміняти, планувати, створювати, проектувати, винаходити (вигадувати), передбачати (що якщо?), складати
--	--

	(компонувати), формулювати, підготувати, узагальнювати, переписати.
--	---

Рівень оцінки (Evaluation Level). Це найвищий, шостий рівень, на якому учні демонструють відносини, роблять змістовні оцінювальні судження щодо вивченого матеріалу, щодо нових даних, які відносяться до вивченої області.

	Визначення діяльності (словесна форма): Оцінювати, вирішувати, класифікувати, сортувати, контролювати, виміряти, рекомендувати, переконувати (запевняти), відбирати (підбирати), судити (оцінювати), пояснювати, виділяти (розпізнавати), підтримувати, заключати (закінчувати), порівнювати (заставляти), резюмувати (підсумовувати).
--	--

	Які альтернативні види аналітичної діяльності Ви могли б запропонувати? Як забезпечити умови такої діяльності? Які засоби опрацювання інформації бажано застосувати?
--	--

Переглянута таксономія Блума

Таксономія когнітивних цілей розвинена Бенджаміном Блумом у 1950-х роках і адаптована для використання як інструмент планування. Вона продовжує бути однією з найбільш універсальних моделей, яка надає напрям щодо організації мисленевих умінь у шести рівнів від базових до вищого порядку рівнів мислення.

У 1990-х роках Лорин Андерсон (у минулому студентка Блума) переглянула таксономію. Вона зробила зміни у наголосі (це інструмент для створення навчального плану, який легко застосувати на всіх рівнях навчання) та термінах.

Оскільки таксономія відбиває різні форми мислення, яке є активним процесом, дієслова точніші від іменникових форм і тому назви головних категорій були змінені (див. табл. 1). Категорія "знання" була переназвана тому, що знання є продуктом мислення і не відповідає для опису категорії. Було запропоновано використовувати термін "пригадування". Крім того, "розуміння" стало "усвідомленням" і "синтез" переназаний на "створення" щоб краще відбити природу мислення, описану у кожній категорії.

Зміни у таксономії Блума

Таблиця 1

Оцінка (Evaluation)		Створення (Creating)
Синтез (Synthesis)		Оцінювання (Evaluating)
Аналіз (Analysis)		Аналізування (Analysing)
Застосування (Application)		Застосування (Applying)
Розуміння (Comprehension)		Усвідомлення (Understanding)
Знання (Knowledge)		Пригадування (Remembering)

Додаток 5

Діагностика очікуваних результатів навчання

60

ПЕРЕВІР СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- Усна народна творчість — це твори, які ...
- Які твори ти прочитав у розділі: казки, ...
- Які дива відбувались у казці «Кривенька качечка»?
- Кому з персонажів належать ці слова: «Де вже миритися? Битися з тобою, іродом проклятим!»

Розумію, можу пояснити...

- У чому особливості чарівних казок?
- Чому говорять: «Казка вчить, як на світі жити»?
- У чому особливості народних пісень? Назви прочитані твори.
- Чим цікаві скоромовки? Чому їх ще називають швидкомовками, чистомовками, спотиканками?
- Чому загадки наче цікава розумова задача?
- Як прочитаний розділ відображено на форзаці підручника?

Вмію...

- Визначити в казці зачин, основну частину, кінцівку.
- Розказати напам'ять прислів'я, загадати загадку.
- Скласти прислів'я з поданих частин:

Де сила не візьме,	той багато знає.
Хто багато читає,	умій і змовчати.
Умій сказати,	там розум допоможе.

- Прочитати швидко і правильно вивчену скоромовку.
- Здогадатися, про кого загадка. Наприклад, *плавала, купалася, сухенькою зосталася.*

Висловлюю ставлення, почуття...

- Що у прочитаних казках схвалюється, а що — засуджується?
- Про кого з персонажів прочитаних творів можна сказати прислів'ям — «без охоти немає роботи»?
- Чому люди складають прислів'я?
- Що у прочитаному захопило, що — здивувало?

Очікувані результати:

- маю загальне уявлення про зміст читання за цим розділом;
- розумію та можу пояснити особливості кожного з жанрів усної народної творчості;
- вмію правильно визначити смисловий та структурний аналіз тексту.
- розпізнаю добро та зло у вчинках і словах дійових осіб.